

Beograd, 1981.
(podaci nepotpuni)

SAVREMENA MUZIKA NEKI NOVI ZVUCI

O seriji ploča koje su zajednički izdali Studentski kulturni centar iz Beograda i »Diskos« iz Aleksandrovcia

Postoji li i neka druga muzika od one koju svakodnevno slušamo? Neke muzika koja pokušava dati odgovore na dileme savremenog čovječanstva, muzika koja vibrira, pulsira u ritmu svakodnevnice, koja je u skladu sa tehnološkom civilizacijom kojoj pripadamo? Muzika koja se ne miri sa konvencionalnim predstavama o njoj, koja istražuje, luta, iritira, izaziva svakoga ko dođe u kontakt sa njom, ne ostavlja ravnodušnim nikoga, dijeli svoje slušaocce na one ZA i one PROTIV, umjesto mlakog aplauza nakon nastupa nekog reproduktivca klasične muzike? Evo nas pred bitnim dilemama savremene muzičke misli na koje pokušavaju da odgovore i ljudi okupljeni oko Studentskog kulturnog centra u Beogradu. Već su nam i ranije dolazile sporadične informacije o njihovim aktivnostima – o radu studija za čembalo koji vodi poznata Olivera Đurđević, ciklusima Moderne rađene u suradnji sa III programom Radio-Beograda, o ansamblu za staru muziku »Renesans«, fru-džez-grupi »Interaction«, grupama kompozitora koji su radili na istraživanju savremene muzike i njenih izražajnih sredstava, koncertima pijaniste Nade Kolundžije na kojima je maestralno predstavljala djela kompozitora XX stoljeća pisana za njen instrument, i tako redom.

Dio tih silnih aktivnosti, toga vrenja koji je donosio toliko toga novog u muzički život glavnog grada Jugoslavije dopire sada i do nas posredstvom serije ploča koje je SKC realizirao u suradnji sa diskografskom kućom »Diskos« iz Aleksandrovcia, istom onom koja je sinonim za kič – novokomponirane pjesme. Nije li to pomalo čudno – »Diskos« je kuća koja nas je tokom prošle godine istovremeno obradovala serijom sjajnih džez-ploča, a sada nam nudi komplet od četiri albuma (za sada izašla tri) čiji je značaj daleko ispred pukog zbira pet dugosvirajućih ploča i predstavlja prvorazredan kulturni, ne samo muzički događaj.

No, recimo što smo to dobili na pločama SKC-a. Prvo dvostruki album na kome upravo sjajna Nada Kolundžija (nedavno smo je vidjeli na sarajevskom koncertnom podiju kako uspješno saraduje sa svojim bratom violinistom Jovanom Kolundžijom) izvodi djela američkog kompozitora Džona Kejdža, jednog od istinskih inovatora muzike XX vijeka, zatim ploču Ansambla za drugu novu muziku sa djelima minimalističke muzike, te na kraju dvostruki album sa djelima mladih beogradskih kompozitora okupljenih u grupi »Opus 4«. Čeka se još samo ploča fri-džez-grupe »Interaction« koju predvodi saksofonista Paul Pignón (Pol Pinjon).

Značaj albuma na kome nalazimo klavirska ostvarenja Džona Kejdža je višestruk za našu kulturnu javnost, jer je prvi pokušaj da se barem dio razudnog i nesumnjivo izuzetno uticajnog stvaralaštva velikog američkog kompozitora sustavnije prezentira i nama. Tim prije što smo ovih dana dobili i knjigu njegovih teorijskih radova, čime će nam njegovo stvaralaštvo, koje se proteže daleko izvan uskih ok-

vira muzike, biti još jasnije i pristupačnije. Kejdž je po svemu klasik kulture XX vijeka i upoznati se s dijelom njegovog stvaranja znači ući u tokove civilizacije koja se stvara pred nama, vrije, čiji valovi dolaze i do nas, napokon.

Nada Kolundžija se odlučila za ciklus sonata i interludija za preparirani klavir u kojima je instrument često tretiran kao udarački sa svojim izmijenjenim zvukom, prepunim neke meditativnosti, čak i istočnjačke mistike kojoj je autor, kada ih je stvarao (odmah nakon II svjetskog rata), bio izrazito naklonjen. Ne treba ni naglasiti da nas bogatstvo međudnosna, neočekivanih rješenja, usprkos konvencionalnoj formi (sonata) iznenaduje i intrigira, a da je Nada Kolundžija u potpunosti u materiji koju oživljava – ona očito posjeduje izrazit senzibilitet za ovakvu muziku i izvodi je sa dubokim razumjevanjem i s velikom tehničkom kulturom. Na drugoj strani »Muzika za Marsela Dišana« nosi u sebi ravnomjerna pulsiranja isprekidana tišinama kojima Kejdž naglašava svoje poštovanje spram velikog slikara-inovatora čije je djelo na njega također bitno utjecalo.

»Ansambl za drugu novu muziku« je nastao nakon jednog koncerta na kome su izvodili djela nove minimalističke muzike. Nastala kao odgovor na razne vrste aleatorike i »slučajne« muzike, te improvizacije, ona se koristi sporim obrtanjima, permutacijama raznih parametara muzike do u beskonačnost. Slijedeći prve američke autore minimalističke muzike, koji se, opet, nadovezuju na »bečku školu«, članovi ovog ansambla su direktni izdanci savremene struje ove škole koja je našla svoje mjesto kako u striktnije shvaćenoj savremenoj muzici tako i džezu i roku, pa time i ova ploča predstavlja nekakav uvod u jedan način muzičkog, i ne samo muzičkog mišljenja koje je pedesetih, šezdesetih i sedamdesetih godina dalo plodne rezultate i čiji je uticaj i sada snažan. Dva djela američkog kompozitora Roberta Morana »Spin Again« i »Posljednja stanica albatrosa«

(iz 1978. i 1980. godine) nalaze se na prvoj strani ploče, dok su sa druge strane minimalistička djela domaćih autora Vladimira Tošića »Fuzija« (1978) i Milimira Draškovića »112« (1980).

U prvom djelu Moran se poigrava trozvukom koji vanira grupa klavijaturnih i perkusionističkih instrumenata i to pod upravom dirigenta koji usmjeraava izvedbu. Tu do izražaja dolaze osnovne karakteristike minimalističke muzike – repetitivnost i modalnost, ali snažni ritmički impuls privlači tokom cijele izvedbe.

»Posljednja stanica albatrosa« je nešto drugačija, jer uključuje i slučaj – naime, svaki izvođač (ista grupa kao i ranije) izvodi željenu notu iz partiture onoliko dugo koliko mu odgovara zvučni odnos instrumenata, tako da se mijenjaju i boje i harmonski sklopovata.

Ono što posebno treba naglasiti je da Ansambl za drugu novu muziku, u kome su i Nada Kolundži-

ja, Nenad Jelić, Tatjana Surev sprovodi kompozitorove zamisli konsekventno i sa pažnjom, istovremeno koristeći slobodu datu od autora i za vlastitu nadgradnju, »koautorstvo«. Tošić je opet u »Fuziji« trozvuk pomjerio u osam vertikalnih linija čime se dobija pulsiranje ritma koje se tokom duge izvedbe na kraju sinhronizuje u pravilan četvero četvrtinski ritam. Drašković, skloniji višemedijalnom izražavanju, naklonjen je klasterima, ali ovdje minimalizovanim, jer svaki od 10 muzičara svira samo jedan ton u koji dolazi i iz koga izlazi u tišinu, slično Moranovom djelu »Albatros«.

O grupi »Opus 4« toliko da njihova djelatnost ne polazi od neke zajedničke estetske platforme, nego da ih prije ujedinjuje sklonost permanentnom istraživanju muzike i umjetnosti uopšte, koje se proteže do teorijskih rasprava, konceptualnih zahvata, videa, filma i tome slično.

Tako Tošić minimalizira umjetnička sredstva do krajnjih mogućih granica, a istovremeno pokušava muziku predstaviti grafički – povezati ton i sliku. Bojom se on poigrava i u djelu »Melanz« za četiri instrumenta, u kome je naglašena komponenta dinamike koja je u službi zvučnih boja. Djelo je lučnog karaktera, što dobro pokazuje i priložena grafika, a instrumenti su klavir, timpan, gong i činela. Drašković, opet, muzikom i umjetnošću smatra svaki stvaralački čin unutar medija koji su određeni ili u okviru formalnih dekodiranih elemenata strukture. On pokušava da razotkrije stvaralački čin sam, što bi po njemu već bio novi stvaralački čin. Tako i djelo »Tape orchestration record« ponovo ima neke od odlika minimalističkog stila, s tim da grupa instrumenata teži konačnom ujedinjenju, ali tretiranom, odnosno filtriranom kroz elektroakustičke aparate za smanjenje zvuka.

Miodrag Lazarov Pashu istražuje »drugu prirodu muzike«, kako to sam naziva, bilo u teorijskim ogledima kojima kao da želi reći »misli ti o muzici znači je stvarati«, bilo djelima u kojima je sam čin stvaranja suština muzike. U tom kontekstu je jedino i moguće promatrati njegove kompozicije, ako se tako mogu nazvati, »Fonoserije – identiteti/dinamičkih struktura« za glas koji izgovara u raznim vremenskih razmacima dinamičke oznake, i »Fonoserije – identiteti/prekomernih trozvuka« za klavir (autor sam i izvođač). Miodrag Miša Savić se bavi samim momentom bavljenja fenomenom, bilo sa istorijsko-kulturne tačke ili pak individualne. Autor, kao i njegov prethodnik, smatra sam čin stvaranja (ili mišljenja) muzikom i u tom cilju stvara proglose koje kasnije opredmeđuje u djelima poput »10 za gong«, gdje se koristi raznim elektroakustičkim pomagalicama za transformisanje zvuka (kašnjenje zvuka itd.)

Ove ploče od nas traže avanturu, aktivan stav, nikako rezignirano uranjanje u udobne fotelje. One iritiraju, izazivaju, pokreću u akciju, uključuju nas u jedan sasvim novi način razmišljanja o muzici tako dalek od konvencionalnosti svakodnevnog muzičkog življenja. Da kažemo i to da su sve ploče izvanredno grafički opremljene, da posjeduju odlične komentare i teorijska objašnjenja, te da jedino smeta vrlo slab otisak »Diskosa« koji povremeno osnovnim zvucima« dodaje neobičajene šumove koji se »teško« uklapaju i u ovako nekonvencionalno zvučnije.

Ogajen TVRTKOVIĆ